

D87/16 CO:2055788

22 juni 1987

HET VERZET IN ZUID-AFRIKA (V E)

In dit deel van de serie rapporten over het ANC wordt aandacht geschonken aan de vraag welk maatschappelijk stelsel het ANC voor ogen staat. Vervolgens wordt ingegaan op de kwestie van de communistische invloed in de top van het ANC. Ook worden de goede betrekkingen tussen het ANC en het Oostblok geïllustreerd aan de hand van recente bezoeken en verklaringen.

De toch wel sterke aanwezigheid van de orthodoxe SACP in de top van het ANC en de hartelijke betrekkingen tussen het ANC en Moskou doen verschillende waarnemers vermoeden dat een door het ANC geregeerd Zuid-Afrika zeker geen democratie in Westerse zin zal worden.

HET VERZET IN ZUID-AFRIKA (V E)

Socialisme of gemengde economie

De preciese inhoud van het maatschappelijk stelsel dat het ANC voor het nieuwe Zuid-Afrika voor ogen staat is veel waarnemers onduidelijk. Het "Freedom Charter" wordt op dit punt wel als "schimmig" gekwalificeerd.* In het "Manifest van het Volk van Azania", dat door het "National Forum", een overlegorgaan van "Black Consciousness"-groeperingen en afrikanistische organisaties als uitgangspunt wordt gehanteerd**, wordt daarentegen onomwonden gepleit voor een socialistisch Zuid-Afrika. Vanuit het "National Forum" wordt het "Freedom Charter" juist ook op dit onderdeel scherp gekritiseerd.***

In een gesprek met de Britse europarlementariër lord BETHEL in januari 1985 beschreef Nelson MANDELA zichzelf als een socialist en voorstander van een klassenloze maatschappij. Alhoewel hij op onderdelen lof had voor het buitenlandse beleid van de USSR, keurde hij de binnenlandse politiek van de Sovjets zeker niet goed.****

Twee jaar later beklemtoonde ANC-voorzitter Oliver TAMBO dat in het door hem beoogde Zuid-Afrika de welvaart aan iedereen ten goede zou moeten komen. "De nieuwe democratische orde moet daarom aandacht schenken aan zaken als eigendom, beheer en bestuur van de economie. Noch de publieke noch de private sektor zal zo mogen functioneren dat enkelen worden verrijkt ten koste van velen."*****

Op zijn beurt benadrukte Thabo MBEKI, door velen getipt als toekomstig ANC-voorzitter, dat het ANC geen socialistische partij was. "Het heeft nooit voorgewend er een te zijn, het heeft nooit gezegd dat het er een was, en het doet ook helemaal geen moeite om er een te worden."*****

En Essop PAHAD, een medewerker van het ANC in Londen, liet zich in een vraaggesprek over de kwestie als volgt uit: "Een fundamentele herverdeling van de rijkdom in ons land is wel degelijk aan de orde. Wij zijn niet geïnteresseerd in cosmetische veranderingen op het niveau van superstructuren: er moet iets veranderen aan de eigendomsverhoudingen. Wij hebben het hierbij niet over socialisme. Wij spreken over de noodzaak om een aantal belangrijke hefbomen van het economische leven in handen van het volk te leggen. Wij spreken over een gemengde economie en wij beklemtonen bovenal het respect voor alle burgerlijke vrijheden."*****

---

*Aldus bijvoorbeeld een achtergrondsartikel in de "Neue Zürcher Zeitung" d.d. 31-1-1987. Vergelijk ook de op dit punt interessante bijdrage van Darcy DU TOIT e.a. in de discussie-bundel "Om de bevrijding van Zuid-Afrika" (Wiardi Beckmann Stichting, 1980), waarin namelijk scherp stelling is gekozen tegen allen die het "Freedom Charter" een voluit socialistisch karakter ontzeggen.

**Vgl. voor het "National Forum" Focus D87/08 d.d. 18-3-1987, blz. 3.

***Vgl. het artikel van Rob ROZENBURG in het trotzkistische blad "Links" (Utrecht), jaarg. 2 nr. 4, blz. 11.

****Vgl. Mary BENSON, "Nelson MANDELA" (Amsterdam, 1986) blz. 225.

*****"Radio Freedom" (Addis Abeba) d.d. 18-1-1987.

*****Geciteerd via het artikel van ROZENBURG in "Links", blz. 8.

*****"De Rode Vaan" (CP-België) d.d. 19/26 februari 1987.

Overigens meldde de redactie niet dat PAHAD naast ANC-functionaris ook lid SACP was.

SACP-leider en ANC-voorman Joe SLOVO betoogde in februari 1987 in een vraaggesprek dat de SACP en het ANC het erover eens waren dat de post-apartheidsamenleving een meer-partijen democratie moest worden met een gemengde economie en met bescherming van taal en culturele rechten, inclusief die van de Afrikaners. Er zal echter geen bescherming komen van specifieke groepsrechten, want daartoe zouden de wettelijke omschrijvingen van ras en etnische groepen gehandhaafd moeten blijven, hetgeen volgens SLOVO absoluut onaanvaardbaar was. Naar zijn mening zal er een herverdeling van de welvaart moeten komen. Dat houdt geen algemene nationalisatie in, maar betekent wel dat er gekeken moet worden naar die grote conglomeraten die de top van de Zuidafrikaanse economie beheersen.* In dit verband is het interessant te herinneren aan de in 1981 door SLOVO verwoorde stelling: "Als alle racistische wetten worden herroepen maar de economische status quo gehandhaafd blijft, zal de blanke overheersing in essentie blijven bestaan".**

Nationalisten versus socialisten?

Vanaf de jaren zestig wordt er steeds weer geopperd dat binnen het ANC nationalisten en socialisten tegenover zouden staan. En de laatste jaren wordt er wel geschreven dat er sprake zou zijn van meningsverschillen tussen ouderen en jongeren. Terwijl de ouderen de nadruk zouden leggen op de strijd voor de politieke rechten en gelijkheid voor de wet, heetten de jongeren zich veeleer te keren tegen de economische consequenties van het racisme, tegen de armoede en de uitbuiting. Daarbij werd dan gesuggereerd dat dit verschil in ieder geval mede zou samenhangen met het feit dat veel jonge kaderleden in het Oostblok hebben gestudeerd.***

Eind december 1986 ging TAMBO uitgebreid in op de verhalen over deze verschillen, verschillen die naar zijn mening overigens vooral bestonden in de ogen van het blanke bewind. Volgens de ANC-voorzitter probeerde Pretoria de gematigde nationalistische stroming uit het ANC los te weken door de aanhangers daarvan een vreedzame oplossing van de apartheidproblematiek aan te bieden op voorwaarde dat zij afstand zouden nemen van de SACP, de idee van de gewapende strijd zouden verwerpen en de banden met de socialistische landen zouden verbreken. TAMBO, van wie in de loop der jaren steeds weer is beweerd dat hij nationalist en zeker geen communist zou zijn, wees de voorwaarden in ronde woorden van de hand. Daarbij betitelde hij de socialistische landen (lees: het Oostblok) als "onze natuurlijke en onvervangbare bondgenoten" en wees hij erop dat de relaties met "de bondgenoot, die de CPSA/SACP was en is", teruggingen tot de jaren twintig. "Zonder de hulp van de socialistische landen", aldus TAMBO, "was de Umkhonto en de nationale bevrijdingsbeweging (lees: ANC) niet de kracht geworden, die het nu is. De socialistische landen hebben met woord en daad bewezen echte vrienden van de zaak van ons volk te zijn. **** En al eerder had TAMBO gezegd dat de Sovjet-Unie aan het ANC en de MK "de wapens en de opleidingen had gegeven die het Westen ons onthield".*****

---

*Allister SPARKS in een artikel over Joe SLOVO in "NRC-Handelsblad" d.d. 26-2-1987.

**"African Communist" (kwartaaltijdschrift SACP) nr. 87.

***Vgl. J.H. van der WERFF in "Civis Mundi", april 1985.

****"Radio Freedom" (Addis Abeba) d.d. 27-12-1986.

*****"NRC-Handelsblad" d.d. 22-3-1986.

SACP-leden in de ANC-top

De preciese invloed van de SACP op het ANC is eigenlijk altijd in nevelen gehuld geweest. In oktober 1985 zei SACP-leider Joe SLOVO dat zijn partij deel uitmaakte van een alliantie die door het ANC werd geleid.* Een maand later maakte TAMBO in een geruchtmakend interview met het Zuidafrikaanse dagblad "Cape Times" geen geheim van de samenwerking tussen het ANC en de SACP, al dong hij met de woorden "er zitten een paar CP-ers in het ANC" natuurlijk nogal af op de invloed van de communisten.**

In een in juni 1986 verschenen Zuidafrikaanse regeringspublicatie*** werd zonder nadere adstructie beweerd dat 23 van de 30 leden van het "National Executive Committee" van het ANC (NEC/ANC) communisten zouden zijn. Vrijwel alle waarnemers wezen dit aantal evenwel als veel te hoog van de hand. Een Brits weekblad schreef in juli 1986 dat het NEC/ANC tenminste 10 SACP-ers zou tellen en misschien zelfs wel 14 of 15. Het blad tekende hierbij aan dat ervaringen elders in de wereld hebben uitgewezen dat communisten in staat zijn om in onafhankelijk geworden staten de macht in handen te krijgen wanneer zij tenminste eenderde van de leidende posities binnen een nationale bevrijdingsbeweging innemen.****

De Britse politicoloog Tom LODGE, een gezaghebbend expert inzake Zuid-Afrika, achtte het waarschijnlijk dat er in het NEC/ANC 15 communisten zitten, vooral onder de zogenaamde jongeren.*****

Tijdens zijn bezoek aan de VS eind januari 1987 omschreef TAMBO tijdens spreekbeurten de SACP als "een stroming binnen het ANC".***** In een studie die het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken voorafgaand aan dit bezoek had gepubliceerd, werd gesteld dat ongeveer de helft van de leden van het NEC/ANC op z'n minst met de SACP sympathiseerde. In het rapport werd er voorts op gewezen dat de positie van de communisten binnen het ANC nog werd versterkt, doordat die organisatie voor militaire hulp vrijwel geheel afhankelijk was van het Oostblok.*****

In een uit maart 1987 daterende studie, die van bevriende zijde werd ontvangen, viel te lezen dat het NEC/ANC 9 zekere en 3 mogelijke SACP-leden telde.

ANC en Oostblok

Begin november 1986 bezocht een door Oliver TAMBO geleide ANC-delegatie Moskou. De bezoekers werden ontvangen door partijleider GORBACHEV en hadden een ontmoeting met DOBRYNIN, secretaris internationale zaken van het CC/CPSU.

---

*"Radio Freedom" (Addis Abeba) d.d. 6-10-1985.

**"NRC-Handelsblad" d.d. 5-11-1985. De publicatie van het vraaggesprek was geruchtmakend omdat het aan de Zuidafrikaanse media is verboden ANC-ers te citeren.

***"Talking with the ANC ... ", een brochure van het Zuidafrikaanse ministerie van voorlichting.

****"The Economist" d.d. 26-7-1986.

*****"Neue Zürcher Zeitung" d.d. 7-2-1987.

*****"NRC-Handelsblad" d.d. 29-1-1987. Tijdens dit bezoek had TAMBO op 28 januari 1987 voor het eerst een officiële ontmoeting met een Amerikaanse minister, in dit geval minister van Buitenlandse Zaken SCHULTZ. Het eerste officiële contact tussen de VS en het ANC had op 30 juli 1986 plaatsgevonden, toen de Amerikaanse ambassadeur in Zambia een ANC-delegatie ontving.

*****"Neue Zürcher Zeitung" d.d. 31-1-1987.

GORBACHEV verzekerde zijn gasten dat de USSR in het ANC "de vertegenwoordiger ziet van de echte belangen van het volk van Zuid-Afrika en een erkende leider van de nationale bevrijdingsbeweging in Zuid-Afrika". Op zijn beurt bedankte TAMBO de CPSU en het Sovjetrussische volk voor de voortdurende steun aan de strijd van het Zuidafrikaanse volk.* Later vertelde TAMBO over zijn gesprek met de Sovjetleiders dat hij het hartverwarmend had gevonden te horen dat de USSR vastbesloten was nieuwe stappen te doen om de strijd van de Zuidafrikaanse en de Namibische volkeren te steunen. Voorts had hij geconstateerd dat de Sovjets zich vastbesloten toonden "alles voor ons te doen dat binnen hun vermogen ligt en waar wij om vragen".** TAMBO maakte er ook geen geheim van dat de Sovjets om wapens was gevraagd. Hij verwachtte een positieve reactie, "zoals gewoonlijk". Tenslotte onthulde hij dat er overleg gaande was over de eventuele opening van een ANC-missie in Moskou.*** Begin januari 1987 werd in de Sovjetmedia en in Moskou uitgebreid aandacht geschonken aan het 75-jarig bestaan van het ANC. Zo stelde een radiostation in een commentaar dat "alle rechtschapen mensen op aarde heden ten dage vragen om verwijdering van alle vormen van collaboratie met het racistische regiem, om een totale isolatie van dat regiem en om een versterking van de solidariteit met het ANC".**** En het CC/CPSU wenste de ANC-leiding in een felicitatieboodschap geluk, onder meer met de "door ANC-strijders uitgevoerde gewapende operaties".***** Op een feestelijke bijeenkomst in Moskou, die werd bijgewoond door Johnny MAKATINI, hoofd buitenland van het ANC, deelde een plaatsvervangend voorzitter van de Opperste Sovjet mee dat het ANC "vanaf nu een missie in Moskou zal hebben".*****

Steun voor de vredespolitiek van Moskou.

Van tijd tot tijd hebben ANC-funktionarissen duidelijk aangegeven dat het ANC inzake verschillende internationale politieke kwesties achter het Oostblok stond.

Zo stelde Uriah MOKEBA, ANC-vertegenwoordiger in Angola, in oktober 1983 dat zijn organisatie de visie steunde van de toenmalige Sovjetleider ANDROPOV op de situatie in Europa. Volgens MOKEBA was ook het ANC van mening dat de toestand in dat werelddeel zeer gevaarlijk was geworden door het "avonturistische beleid van REAGAN, die al zijn macht heeft aangewend om Pershings en middellange afstandsruketten op Europese bodem te krijgen". De Europeanen zijn volgens deze ANC-diplomaat "zo gegijzelden gemaakt van het agressieve NAVO-pakt".*****

En in de slotverklaring na een bezoek van een ANC-delegatie aan de CP-Bulgarije begin december 1983 werd melding gemaakt van "absolute identiteit van inzichten inzake alle internationale aangelegenheden die werden besproken".*****

Tijdens zijn eerder genoemde bezoek aan Moskou in november 1986 prees TAMBO tegenover GORBACHEV "de principiële opstelling van de Sovjetleiding" tijdens

---

*"Neues Deutschland" d.d. 5-11-1986.

**"Radio Moskou" d.d. 6-11-1986.

***AFP (Parijs) d.d. 6-11-1986.

****"Radio Peace and Progress" (Moskou) d.d. 3-1-1987.

*****"Pravda" d.d. 8-1-1987. Het mag als veelzeggend worden aangemerkt dat de felicitatie afkomstig was van het CC/CPSU en niet van het Sovjetrussische AAPSO-comite.

*****"Radio Moskou" d.d. 8-1-1987.

*****ANGOP (Angola) d.d. 29-10-1983.

*****BTA (Sofia) d.d. 11-12-1983.

de Amerikaans-Sovjetrussische topontmoeting in Reykjavik in oktober 1986.* De ANC-voorzitter liet aan de pers weten dat hij met zijn gastheer onder andere had gesproken over de Sovjetplannen voor een kernwapen-vrije wereld. "Als de mensheid wil overleven, moeten wij samen strijden voor vrede", aldus TAMBO.** Eind februari 1987 ondertekenden het ANC en de CP-Bulgarije in Sofia een samenwerkingsovereenkomst. Als doel van deze stap werd onder andere genoemd "het bevorderen van een meer actieve gezamenlijke strijd voor vrede en veiligheid".***

ANC en mantels

De goede verhoudingen tussen het Oostblok en het ANC bleken in de laatste decennia ook binnen verschillende internationale communistische mantels. Niet alleen was het ANC zeer nadrukkelijk in die kringen aanwezig, maar ook behandelden deze organisaties het ANC als de enige vertegenwoordiger van de nationale bevrijdingsbeweging in Zuid-Afrika.****

In juni 1977 organiseerden de "World Peace Council" (WPC) en de "Afro-Asian Peoples Solidarity Organization" (AAPSO) in Lissabon een "Wereldconferentie tegen Apartheid, Racisme en Kolonialisme in Zuidelijk Afrika". En eind maart 1983 werd in dezelfde stad een "Internationale Conferentie voor Solidariteit met de Frontlijnstaten in Zuidelijk Afrika" gehouden. Deze bijeenkomst werd onder andere voorbereid tijdens overleg dat begin januari 1983 in Nederland had plaatsgevonden. In oktober 1985 organiseerde de AAPSO samen met het ANC in Addis Abeba een "Internationale Conferentie over de Vrijheidsstrijd in Zuidelijk Afrika".

ANC en China

In het begin van de jaren zestig waren de betrekkingen tussen het ANC en de Chinese Volksrepubliek in ieder geval naar buiten toe goed. Zo bezocht een door TAMBO geleide delegatie in 1963 Beijing. Het op gang komen van het Sino-Sovjet conflict leidde evenwel tot een verwijdering, zoals onder andere in 1967 binnen de AAPSO bleek.*****

Interessant genoeg bleken de Chinezen in 1975, het jaar waarin de Portugese koloniale aanwezigheid in Zuidelijk Afrika werd beëindigd, bereid om TAMBO opnieuw te ontvangen. Bij die gelegenheid zouden de leiders in Beijing het ANC financiële hulp toegezegd hebben op voorwaarde dat de organisatie zou breken met de SACP en een eenheidsfront zou vormen met het PAC. TAMBO wees deze condities van de hand. Jaren later vertelde de ANC-voorzitter dat tijdens dit bezoek wel was overeengekomen dat het Sino-Sovjet conflict niet langer van invloed zou zijn op de relaties tussen China en het ANC. De Chinezen stemden volgens hem toen namelijk in met zijn stelling dat het ANC niets tegen Moskou had en derhalve niet bereid was de relaties met derden afhankelijk te doen zijn van het verzwakken van de betrekkingen met de Sovjets.***** De positie

---

*"Radio Moskou" d.d. 4-11-1986.

**"Radio Moskou" d.d. 6-11-1986.

***BTA (Sofia) d.d. 27-2-1987.

****Vgl. Focus D 87/05 d.d. 10-3-1987, blz. 6, en Focus D87/11 d.d. 15-6-1987, blz. 6.

*****Vgl. Focus D87/11, d.d. 15-6-1987, blz.7.

*****PANA (Dakar) d.d. 29-7-1983.

van het PAC bleef evenwel een struikelblok in de verhoudingen tussen Beijing en het ANC.

TAMBO bezocht China in 1983 voor de derde maal. Na afloop vertelde hij dat aan het ANC politieke en materiële steun was toegezegd. Ook zou positief zijn gereageerd op een vraag om wapens.* Dat de betrekkingen duidelijk waren verbeterd bleek ook in april 1986 tijdens het bezoek aan Beijing van een ANC-delegatie onder secretaris-generaal Alfred NZO. Toen werd verklaard dat regering en volk van China de strijd van het Zuidafrikaanse volk tegen het racistische regiem "op verschillende wijzen" zouden blijven steunen.**

ANC en Arabieren

Over de relaties tussen het ANC en de arabische wereld is weinig bekend. De banden met Algiers zijn vanouds zeer goed. Dit is er ongetwijfeld de oorzaak van dat verschillende ANC-functionarissen op Algerijnse (diplomatieke) paspoorten reizen. Lybië maakt er geen geheim van het zwarte verzet in Zuid-Afrika een warm hart toe te dragen. In april 1986 heeft het ANC in een verklaring echter nadrukkelijk ontkend dat leden van de organisatie in Lybië zouden zijn of worden opgeleid.*** De Zuidafrikaanse regering denkt hier volgens officiële uitspraken evenwel anders over.

In een in januari 1987 uitgesproken rede kwalificeerde TAMBO de PLO en het "Frente Polisario" als "onze bondgenoten".****

---

*PANA (Dakar) d.d. 29-7-1983.

**Xinhua (Beijing) d.d. 11-4-1986.

***"Cape Times" (Kaapstad) d.d. 19-4-1986.

****"Radio Freedom" (Addis Abeba) d.d. 11-1-1987.